

Redacțiunea, Administrațiunea
și Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare, Târgul
Inului Nr. 30.
Arhivele nu se primesc.
Manuscrisurile nu se restituie.
Etichetele de anunțuri:
Brașov, piața mare, Târgul
Inului Nr. 30.
Inserate mai presene în Viena
R. H. Haasenstein & Vogler (Otto
Maas), H. Schalk, Alois Herndal, M.
Duka, A. Oppelk, J. Dunnsberg; în
Budapesta: A. V. Goldberger, E.
Bernat; în Frankfurt: G. L.
Dauke; în Hamburg: A. Steiner.
Prețul inserțiilor: o serie
garantată pe o săptămână 8 cr. și
30 cr. timbru pentru o publi-
cație. Publicații mai dese după
tarifă și învoială.
Reclame pe pagină a III-a o
serie 10 cr. v. a. sau 30 bari.

GAZETA TRANSILVANEI

ANULU XVI.

„Gazeta” este în să-careți
Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un an 12 fl., pe șase luni
6 fl., pe trei luni 3 fl.
N-rii de Duminică 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminică 8 franci.
Se primumă la toate oficiile
postale din țară și din afară
și la dd. colectorii.
Abonamentul pentru Brașov
la administrațiunea, piața mare,
Târgul Inului Nr. 30 etagiul
I., pe un an 10 fl., pe șase
luni 5 fl., pe trei luni 2 fl. 50 cr.
Cu dusul în casă: Pe un an
12 fl., pe 6 luni 6 fl., pe trei luni
3 fl. Un exemplar 5 cr. v. a.
sau 15 bani. Atât abonamen-
tele cât și inserțiunile sunt
a se plăti înainte.

Nr. 169.

Brașov, Luni-Marți, 3 (15) August

1893.

Apucături unguerești.

„Lupul își schimbă părul d'ér năvălul nu”. Revoluționarii ungueri, cari au colindat aproape pe la toate cabinetele europene, pe timpul când Ungaria era guvernată de așa numiții „husari ai lui Bach”, cari în anii 1860 au venit să încheie o alianță defensivă și ofensivă cu Cuzavodă, arătându-se mari meșteri în făurirea de programe, ce aveau să împace pe Români cu Ungurii, acestu soi de conspiratorii politici n'au putut să stea liniștiți nici acuma, după ce Ungurii au dobândit nise succese, la cari nici că se mai așteptau.

Pe când foile „patrioților” din stânga extremă maghiară publicau articuli cei mai vehemenți în contra Românilor și a Slavilor din statul ungar, învinuându-i, că aru tinde la distrugerea Ungariei, și că sunt gata a se face uneltele Țarului rusecesc, pe atunci unu emisar de alu lor colinda pe la ușile bărbatilor de stat din Petersburg, propunându-le încheierea unei alianțe între Ungaria și Rusia, la care se se alătură și Franca. Pentru realizarea acestei alianțe Rusia și Franca aru avé să sprijinescă partida independenților ungueri, „îndorțul căreia stă opiniunea publică unguerească” și care la viitorile alegeri va ajunge să aibă o mare majoritate.

Acestu emisar, care a inițiatu negocierii cu Rușii în numele „stângei extreme maghiare” este Iuliu Rimler, fostu secretar ministerialu în ministeriul de externe. Elu a conferitu cu membrii comitetului slav, alu cărui președinte este Ignatiev, cu mulți generali de frunte rusecesc, cu prințul Trubețeci, cu procuratorulu superior Pobjedonosev și alții, și a negociatu c'unu reprezentant francesc, deputatulu Pichon, și cu generalulu rusecesc Kireev. Acesta l'a provocatu să facă în scrisu propunerile sale privitoare la o „împăciuire sinceră și durabilă între Slavii și Ungurii” și Rimler i-a și prezentatu la 24 Iulie 1892 unu lungu memoriu c'unu program, pe care l'a numitu „programul esterioru alu partidei independenților”.

Rimler promite marea cu sarea Slavilor din Ungaria, și cere în schimb ca Rusia să sprijinescă Ungaria în contra Germaniei, să stăruiască prin diplomația sa de-a-o scăpa de influințele germane și jidovesci. Astfelu Rusia cu Franca, dându concursu partidei independenților ungueri, va reuși să spargă tripla alianță și Ungaria va putea dobândi independența ei.

La memoriulu acesta Rimler a primitu unu răspuns dela generalulu Kireev, care este forte caracteristicu pentru modul, cum cu totă fineța generalulu rusu își exprimă nelcrederea în sinceritatea propunerilor unguerești. Când veți ajunge la putere, dice elu, veți face ca și Andrássy, și apoi Ungurii n'au fostu în stare a crea unu *modus vivendi* pentru Slavii din Ungaria mică în ce privește cele mai moderate pos-

tulate ale lor. Ca dovadă, că nu voru să facă nici o concesiune naționalităților, generalulu rusu citeză Memorandulu român, care n'a trecut peste marginele legale.

Acésta este esența destăinuirilor, ce le-a făcutu organulu apponyist „Pesti Naplo” asupra negocierilor cu Rușii, inițiate de Rimler „în numele partidei independenților”.

Destăinuirea a făcutu mare senzațiune și urmarea a fostu, că conducătorii fracțiunilor stângei extreme unul după altul se grăbescu a declara, că Rimler n'a avut nici o imputernicire din partea partidei și că ceea ce a făcutu, a făcutu numai de capulu lui.

Din declarațiunile diferite rezultă totuși, că Rimler nu este așa de isolat în acțiunea sa, că a comunicat memoriulu său membrilor de frunte ai partidei și că de cătră unii, a fostu și directu susținutu.

Deputatulu Dionisie Pazmandy declară pe față în „Pesti Naplo”, că densusu împreună cu mulți deputați, soți de principii ai săi, au aprobatu apropierea de Rusia. „Amu voit”, dice elu, „să vedem și s'audim, ce gândescu cei din Rusia despre noi. Unu mandat însu nu i-a datu nimeni lui Rimler, din Budapesta!”

Dealtmintrelea Pazmandy e de părere, că pe câtă vreme Viena va sta sub influința germană, Ungaria nu-și poate câștiga independența sa. „A face” esclamă elu, „în țără politică de independență, ér în afară a susține tripla alianță, este o absurditate!”

Destăinuirile asupra acțiunei secrete a lui Rimler și soți pentru încheierea unei alianțe cu Rusia, s'au făcutu tocmai la timp spre a deschide ochii și împăratulu Germaniei, care, cum s'asigură, s'a decis a face o vizită orașulu Budapesta, dându astfelu o dovadă de deosebita amicitia Ungurilor, cari erau priviți până acuma în Germania ca cei mai credincioși aderenți ai triplei alianțe.

Se poate însu ca acea destăinuire să se fi făcutu tocmai cu scopulu de-a amenința puțin și a face astfelu presiune asupra Germaniei în sensulu aspirațiilor șoviniste maghiare. La apucături de acestea se pricepu forte bine urmașii acelor aristocrați ungueri, cari la 1848 au fostu petiționatuli la Țarulu Nicolae, să vină cu oștirile sale în Ungaria spre a sugruma revoluția.

În ori ce casu arma, ce voru să-o folosescă politici ungueri cu acea intrigă politică, este cu două tăisuri și lesne se poate întorci în contra lor.

Sălbătécile din Oradea-mare.

Oradea-mare, 12 August.

(Coresp. part. a „Gazetei Trans.”)

Domnule Redactor!

Cu adencă măhnire sufletescă prindu condeinlu să Vă dau, după puțină, icona fidelă a vandalismului, efectul alu furiei hu-

nice, săvârșitu în orașulu nostru dilegele acestea.

Bag'séma a fostu scrisu în cartea suferințelor poporului român, ca atrocitățile din Turda să nu rămână nici estu an fără sărechi. Da! Ura de rassă, ce-o nutreșu Maghiarii față de Români, ură alimentată și ațită în modu criminal de diaristica maghiară, a trecut din Turda peste munții Ardealului, și a resuflat între zidurile urbei noastre asupra edificiilor române, cari au fostu atacate și bombardate cum numai în vremuri de războie civile se poate întâmpla.

Causa acestor barbarii, ne mai pomenite în timpuri normale, a dat'o faimosa broșură „Honaruluk”, ce-a apărutu la Arad și alu cărei autoru, precum scriu, este nenorocitul Pituk Béla, care nu de multu a fostu pus în deficiență pentru purtarea lui scandalosă și pentru că-și perdue într-ata mîntea, încatu a fostu internat chiar într'o casă de nebuni, de unde a eșitu nu de multu. Pressa maghiară de scandalu, luându act despre acestă broșură, i-a datu importanță ridiculă, a făuritu din ea capitalu politicu, sumuțându masele în modu miserabil și provocându astfelu faptele criminale, ce s'au săvârșitu aici contra Românilor.

Broșura nenorocitulu Pituk atacă cu multu cinism și cu multu venin activitatea Preasfinții Sale Episcopulu Mihail Pavelu. Foile locale jidano-maghiare au pretinsu, cu multă obraznicie, ca Preasfinția Sa Episcopulu să se rectifice. Bunulu Prelat însu, aflându de nedemnă poziția sa, de-a se ocupa cu astfelu de infame scoriturii, a ignorat totulu. În urma acestă demagogii ungueri, fără conștință și fără simțu de umanitate, au săvârșitu hita jidano-maghiară de aici: prin foi, pe cale jivată, prin bani și bețură, contra pașnicilor locuitori români din Oradea-mare.

În 9 Augustu n. se lățise faima, că Episcopulu Pavelu va sosi dela „Stana de Vale”, unde era dusu pentru a se recrea. Vestea acestă, străbătându ca fulgerulu, ca fulgerulu a și ațitat simțulu de răzbunare, pornirile criminale, de-a începe „acțiunea” contra prelatulu acusat în modu mișelesc cu erima „trădării de patriă”.

Pe la orele 8 s'era cete cete sosiau în piața St. Ladislau, postându-se înaintea reședinței episcopesci. La începutu erau cam 8—900 de adunături din toate clasele populațiunei jidano-maghiare, cari în scurtu timp se înmulțiră la 2—3000. Unu gându fi stăpâna pe toți: răzbunare asupra „trădătorilor”. Priveliscea era penibilă. Armele lor, armele vandalilor sălbatici: bolovan aduși cu căruțele, furooie, bărne, măciuc și Dumneșu mai soie ce. Tamerlan ar fi fostu mândru de acestă oștire degenerată și brutală. Așteptau cu toții semnul vitejescului atac. De-odată se aude unu murmur surdu, urmat de chiote și sbierături de „abzug”, „le az árulokkal!” (josu cu trădătorii!) Și începutulu s'a făcutu. În câteva momente ferestrele reședinței episcopesci cădură toate fărimate la pământ.

Unu momentu se face liniște, liniștea prevestitoare de nouă furtună. Horda sălbatecă doria să scie, decă vre-unu petroiu n'a ucis cumva pe Episcopu? S'au înșelat. Avisat fiindu, Episcopulu n'a venit. În urma acestă furia lor se potență la superlativ și trebuiau să și-o stempere. De ce nu? N'aveau să se témă de nime și de nimicu, căci poliția, deși a fostu avisată

de cu vreme din partea Românilor, totuș numai, ici colo — dreptu mărturie — s'a postat în număr de batjocură. Haita sălbatecă, condusă de ómeni, cari se numescu „inteligenti”, navali — în chipulu hórdelor lui Tuhutum, Lel și Bules — în „strada Paveliană” asupra edificiului canoniculu gr. cat., unde asemenea urmă procedura asiatică de mai înainte. De aici, în frunte totu cu conducătorii inteligenti, eșiră cu toții în strada maghiară (magyar utca), unde se afla locuințele d-ldi avocatulu Nicu, Zigre, Rev. d-nu Toma Păcală presbiteru gr. or., Rev. d-nu Nicolau Mărcușiu parochu gr. cat. și unde este situat edificiulu cu etagiu alu școlei române greco-catolice. Tote aceste edificii au fostu bombardate în modu teribilu, jalușile toate, cu ferestrele, crucele ferestrelor și perdelele fură nimicite în modu vandaliu.

Acésta însu n'a îndestulit crudelitatea și pofta de răzbunare a turbaților demonștrant. Ei năvăliră, ca o sălbatecă fortună, asupra edificiului școlei române greco-orientale și asupra locuinței d-lui învățatoru gr. or. Ilie Bochișiu, unde sdrobiră toate ferestrele. Și spre rușinea veaculu în care trăim: cetele turbate n'au cruțat nici chiar Sionulu Demnului, furia lor a mersu așa departe, încatu au spartu mai multe ferestri dela biserica română greco-orientală.

După săvârșirea acestu act criminal, miserabilii s'au reintorsu érăși la reședința episcopescă și străbătându stradele de mai susu, au trecut Crișulu, sbierându de se outremura orașulu: „Fel az oláh seminariumhoz!” (Susu la seminariulu valahu!). Aici, o'o furia tătărăscă, năvăliră asupra alunelui Leopoldianu, înaintea oăruia începându să urle: „Itt nevelik az árulokat!” (Aici se cresc trădătorii!) sdrobiră toate ferestrele cu cruci cu totu, ba au sfărmatu chiar și porța. Sălbătécia a culminat și aici, în fapta dejositoare și herostratică, că au fărimate bucați chiar și ușa dela biserica seminarului.

Veninulu răzbunării încă nu și l'au vrsat de totu. Pustiirea avea să pășescă înainte. Hórdele de bașibozuci jidano-maghiare se încordară încă pentru o bravură. Ele au atacata cu mare furia locuințele d-niloru avocați Dr. Florianu Duma, Dr. Coriolanu Popu, Dr. Ioanu Buna, Ioanu Erdeliu, Dr. Dimitriu Chișiu, Iosifu Nestoru, ba chiar și edificiulu Consistoriului greco-orientalu și locuința Magn. Sale Iosifu Gol-dișiu, vicariu episcopescu. La toate aceste locuințe au spartu și ruinat toate ferestrele. De aici o parte, cu scopu de a jefui, s'a dusu, — spărgându în drumu locuința d-lui Iustinu Ardeleanu redactorulu „Vulturulu”, la fundațiunea „Zsiga”-iană, din strada „Köfaragó”, ale cărei ferestri le-au sdrobiritu totu și intrându în odăi au devastat totu ce le-au stat înainte, ba au jefuit chiar. Părintele Groza, directorulu fundațiunei spăriat de teribilul egomot, sări din pat și uroând cu mare iuțelă gardulu, s'a refugiatu, de furia masei sălbătécite, într'o grădină. Acésta o mărturisește însuși foia locală maghiară „Nagy-várad”.

Dér stați, încă nu e gata. Cu iuțela unei furtuni, ce vine repede, ceta nemerniciloru năvăli apoi asupra locuinței Rev. d-nu Petru Mihușiu, protop. gr. cat., unde urmându programulu obișnuitu, au spartu ferestrele, au intrat în odăi, au devastat

*) În acestu edificiu se află și locuința d-lui canonicu Lauran.

și jăful. De aici s'au întors pe cealaltă parte a stradei, sbierându, chiind și spargându ferestrele locuințelor române, ba chiar și a judecătoriei locale. Aici s'au intrunit cu trupa a doua, care, ca și înălțimea ei, a repețit vandalismul. După intruire și concentrare, haita turbată, între cântece de-ală de „Kossuth Lajos azt izente”, a repețit a treia oară scena barbară, spre grozava teroare a familiilor române. Abia la 12 ore din noaptea s'au putut face liniște prin intervenirea miliției, din care incidentul unu infanteristă a cădută greu rănită de bolovanul unui meșteșgar turbat. Causa, că miliția a întârziat, a fost, că nu i-se dase avisul mai curând din partea poliției, care a consimțit cu sâlbăteciile săvârșite.

Liniște desăvârșită însă nu s'au putut face nici în ziua a doua. Spiritele iritate peste măsură de isprăvile din seara precedentă, au voit să continue vandalismul. S'au proiectat atacul cu omor și incendiu contra Românilor, bombardarea și ruinarea bisericilor române, amenințându aruncarea în aer a edificiilor române prin dinamită. Aceste planuri infernale însă au fost zădărnice, căci se consignase miliția (pedestrimă și cavaleria), care a imprăciat tumultul.

Panica este încă mare, turburarea nu s'au liniștită. Români sunt în teroare, căci nu le este sigură viața nici pe un moment. Sunt siliți a-și părăsi locuințele și a se depărta din urbiu, lăsându-și oficiile și afacerile private. Foile jidano-maghiare din locu numesc aceste fapte criminale: „hazafias tüntetések” (demonstrațiuni patriotice) și pretind, ca Români să se prosternă mișcelor și sâlbăteciilor demonstrați, să se lapede de naționalitatea și religiunea lor, căci atunci vor primi amnestia.

Se vorbește, că atacurile și barbariile se vor continua, din care cauză Români au cerut pașă militară. Prin oraș circula noaptea patrule de ostași. Pagubele cauzate sunt evaluate de poliția la 4000 fl. Investigația decurge, dăr foarte încet.

Etă, On. D-le Redactoră, starea tristă a Românilor de aici. Am ajuns să fim considerați, drept niște pribegi și streini pe acest pământ, ce acoperă cenușa străbunilor noștri; noi, cari am jertfit și jertfim avere și sânge pentru apărarea acestei patrii, în care de vécari locuim. Când talazurile oceanelor de hórde barbare se prăvăliră peste ea din toate părțile lumii. Pentru dușmanii limbei și ai naționalității noastre dreptatea stă în jaf și legea în vârfală ciomegilor și bolovanilor. Ei, cari prin siluire și nelegiuiri precepușcă drepturile noastre, și-au uitat, că Dumnezeu dreptății respătesce cumplită vécurile de chinuire.

Unu abonentă.

Causă și efecte.

(Repriviri asupra vandalismului din Oradea mare.)

Cu broșura infectă a lui Pituk nu ne-am ocupat mai cu deadinsul, fiindcă nu aveam încă la dispoziția întregă materialul necalificabilelor acușatiuni, ce le îndreptă acestu nemernicu preotă contra Archiereului sêu. Am amintit numai atâta, că acușatiunile acele ticăloșe culminează în afirmarea, că Episcopul Pavelă ar fi romanisat 24.000 de Maghiari. O afirmare acêșta, pe care nu e de lipsă sê-o combatem, căci o combată în deajunsă strigătele durerose din „Gazetă” ale Românilor din Niră-Adonă (o comună, pe care Pituk asemenea o are în lista comunelor „romanisate”) și a altor comune, cari tôte pórta o luptă desperată în contra șovinismului turbat maghiar.

Ținemă a aduce astă și celelalte puncte de acușatiune din broșura amintită, ca să védă publicul nostru, ce consideră Pituk, și pe urma lui foile șoviniste, ca — „trădare de patriă”, și să judece lumea, pentru ce a trebuit să se spargă ferestrele și să se distrugă mobilele

și casele mai a tuturor trunțașilor români din Oradea mare, pentru ce s'au devastat instituttele noastre culturale și chiar și sfintele biserici. Etă-le:

Punctele de acușatiune.

1) Episcopul, cu ocaziunea restaurării catedralei, în anul trecut, n'a permis pictorului să zugrăvescă pe pârte icóna St. Stefanu. (E vorba, că cine plătesc unu simbrăș, are drept să-i și poruncescă ce să luere și cum să-i luere și pictorul maghiar, care cu tendință védită a avut impertinența a zugrăvi unu sântu al bisericii lacine într'o biserică orientală, încă pôte să-i mulțameșcă lui Dumneșeu, că n'a fost dată afară. Căol, pe acêșta cale, ar puté veni mâne-poimâne unu pictor să într'oducă pe „sântul” dela Turin într'o biserică română. Și apoi, să ne erte d-nii artiști „patrioți”, mai sunt și alte resone mai superioare, decât ideia scriștită a șovinismului! — Red.)

2) În reședința se află numai inscripțiuni „valahă”. (Și asta să fiă trădare de patriă? Archiereul unei biserici române dór nu va suferi alte inscripțiuni, decât române, deasupra ușilor canoelei diecesane! — Red.)

3) Directorul gimnasiului din Beiuș și profesorii destituiți pentru vâtmarea stégului maghiar, au fost remunerați de Episcopu cu beneficii mai bune. (Vorba e, că profesorii cei mai harnici au fost sacrificai șovinismului maghiar, dăr nu pentru vâtmarea stégului, ci pentru-că așa a cređut episcopul, că va puté îmblândi pe ministrul și sateliții lui. Cercetarea n'a scos nimica la ivelă în contra lor, și că Episcopul nu i-a putut lăsa pe stradă, e lucru de sine înțeles înainte ori căru omu cu minte. Directorul dealtmintrelea era p'atunci agreatul Maghiarilor. — Red.)

4) Episcopul interđice preoților săi folosirea limbei maghiare. (În biserică gr. cat. română limba liturgică e cea română, și firesc, că numai în limba română se pôte administra. Limba maghiară n'are dăr nici o îndreptărire în biserică română. — Red.)

5) Sticharele ministranților dela slujbele episcopesci sunt infrumșate cu colorile României. (Denunțare ticăloșă! De ce nu cu colorile muscalesci?! — Red.)

6) La gimnasiul din Beiuș, nu sunt decât 5 profesori censurați. (Chiar de ar fi adeverat, n'au să supravegheze acêșta autoritățile competente? Dăr o privire în raportul acestui institut te convinge, că și acêșta e o minciună miserabilă. — Red.)

Pe basa punctelor de mai sus și a celorlalte calumnii de felul acesta, presa jidano-maghiară din capitală și provincia a început o campania formală în contra „trădătorului de patriă” din Oradea.

Despre ațitările foilor din capitală am luat deja notiță, lăsăm să urmeze ađi oglinda ațitărilor diarului jidano-maghiar din Oradea, care a avut „partea leului” în adunarea materialului esplosiv, ce a luat foc la 9 și 10 Augustu n. cu atâta vehemență, dând la ivelă natura sălbatică a civilisatorilor „Orientului”.

Ațitările foi șoviniste „Nagy-Várad”.

„Nagy-Várad” dela 6 Augustu scrie între altele:

„Ucigătorul, tâlharul și defraudatul pôte să spereze ertare, dăr pentru trădarea de patriă nu aflăm scuse, pentru trădător nu aflăm îndurare”.

„Consternațiunea opiniunii publice maghiare e uriașă și incunjură amenințatoră reședința din piața mică, sub impresiunea descoperirilor publicate în foile de Duminecă”.

„Acuma scimă cu toți, că ei lucră și facă intrigi în contra noastră, că ne primescă drépta ca amici și se folosesc de armistițiu și pace, ca să ne ducă națiunea la perire, prin munca lor abominabilă de șobolă”.

„Toți își aduc aminte acuma, că drept are autorul broșurei în aceea ce scrie despre profesorii gimnasiului din Beiuș. Acêșta-i corporațiunea aceea „națională” și temerară, care ne-a batjocorit (?) colorile naționale. Dăr profesorii destituiți au ajuns cu toți în beneficii mai bune. Intrebăm pe membrul nevrednic al Camerei Magnaților: este ertat a remunera astfel trădarea de patriă?”

„Nu vom să-i frangemă, dăr să ni facem prietini și frați în iubirea de patriă (Cu ciomagul va merge cam greu! — Red.), ér într'aceea ei ne pregătesc în ascunsă perirea”.

„Să mai rumpem și o altă rană, care stă ascunsă și de mult ne dore! Vorbim despre favorurile eștraordinare de cari se bucură Români în armata susținută din sudorea noastră, cu preterarea elementului maghiar. Pe soldatul, care cutéză să cante câteoculă acelu bătrân deplorabil și sêracu (Kossuth), care odinioară fusese profetălibertății maghiare, „lă legă în fere, lă infundă în temniță, și mai scie Dumneșeu, ce facă cu el. Dăr decă se pună la olaită ofițerii valahi ai armatei și injură pe Maghiarul îndelung răbădător și cantă cântece naționale, toră nu li-se întemplă nimica!”

Ungaria ocupată până la Tisa....

Acêșai fôia mai scrie următorul episod, nu mai puțin potrivit de a agita spiritele:

„Unu canonică latină din Oradea era óșpele unui protopopă gr. cat. din jurul Beiușului. Se disputau despre cestiunea naționalițăilor și amândoi ajunseră la unu grad mare de iritațiune.

„Veniți așăder și ocupați Ungaria până la Tisa, decă dicită, că e a noastră”.

„Protopopulă li răspunse cu unu ton îngâmfat, bătându-și óșpele pe umăr:

„Nu trebuie să ocupămă, frate, a noastră este ea până la Tisa.”

In cine să mai avem încredere?

„Evenimentele țilelor din urmă ne vor servi în vécărie, pentru vécă, ca să nu avem încredere în fă-cine, care se arată patriotă bun, fiă acela chiar decorat cu mitra episcopescă.”

„Pentru ce tace Episcopulă gr. cat. orădonă? (Ba va veni dora să stea de vorba cu niște imbecili. — Red.) Noi l'amă cinstit și amă dată espresione respectivului nostru, de câte-ori puteamă înregistra câte o faptă bună de-ale lui. — Dăr Mihailă Pavelă tace, și tăcerea acêșta însemă multă. Episcopulă, care este domnă ală domniilor imense maghiare (?) pôte nu considera de acuzare ceea ce-i aruncă preotulă sêu în față.”

„Decă e adevărată ceea ce se dăce despre el, atunci suntem în curat cu el și scimă, că binefacerele lui erau numai niște măsuri violene, bine calculate pentru ca să ne atragă atențiunea dela lucrarea clandestină, cu care ni se pregătea perirea”.

Regimentulă Iosifă, valahisată.

„Noi amă indicat pericululă — dăce „Nagyvárad” — și am arătat țilele treute, că regimentulă acela, care a purtat gloria maghiară în Europa întregă, ilă valahisă acuma prin aceea, că-i ia două cercuri de asentare maghiare. — S'a instalat în comitată o mișcare, care la inițiativa noastră, avea de scop a petiționa la ministrulă de honveđi, ca să impedeze valahisarea, dăr ministrulă, auđendă de acêșta, s'a grăbită a ne asigura într'ună rescriptă, că la arondarea cercurilor de întregire numai motive militare și economice au fost dă-tătoare de ton și că față de 50 7/0 Români, totă mai rămână 46 8/0 Maghiari. Va să dăcă regimentulă totă se va valahisa”.

Cine e de vină?

Sub acêștu titlu scrie desă numita fôia dela 11 Augustu unu primă articolă, în care, după barbariile întemplate, constată cu o efronteră ne mai pomenită, „că nu se miră, că poporulă, în consternațiunea sa îndreptătită, a trecut peste marginile iertate”.

„În sufletulă poporului trăsesc acele idei, cari formeză basa statului nostru, trăsesc acele idealuri, pentru cari fiă-care

Maghiar se însufleșesc; și decă guvernulă maghiar și organele lui nu se îngrijesc să descopere dușmanii acêștoră idei și idealuri și nu suntă destulă de tari să le apere de prostituire și trădare — atunci poporulă are dreptulă să întrevină, să judece și să pedepsescă.”

„Inspectorii de școle, scolile, premiile date școlariloră diligenti în învățarea limbăi maghiare, controlarea autonomiei bisericiloră valahă, tôte acestea sntă mijlocuri forte slabe contra daco-românismului. Ne mai cooperarea trevia a societății întregă pôte să se opună cu succesă nișuinelor centrifugale. Pentrucă daco-românismulă e o luptă socială, în care fiă-ore Valahă are problema și destinațiunea sa, și pe care, cum arată rezultatele, o și implinesc. Față de acêșta societate, care se separă cu forță, trebuie să organizămă o societate maghiară trevia, omă contra omă, ca să nu pôte face nici unu pasă fără controlă”.

Că după asemenea articolă a tebută să se deștepte din letargia sa „îndelungă-răbădătorulă” poporă maghiar, este evidentă.

Devastările dela 9 Augustu.

le descrie „Nagyvárad” cu de-amănuntulă și par-că își află unu fel de satisfacițiune în „judecata și pedepsă poporului”, pe care însă și o declară de legitimă.

— Dintr'un foiletôn, scriș după demonstrațiune, lăsămă să urmeze câteva pasage, ca să arătămă ciușmulă presei jidano-maghiare, pe care nici atunci nu se rușinează a și arăta pe față, când plebea ațitată a făcută astfel de devastățiuni:

Numai Mariu lipsia, care după modelulă Cartaginei, să plângă pe ruinele celor valahă dela Oradea. Mariu șede la umbră la „Stăna de vale”, acolo ceteșe al plângendă ruina reședinței sale. Populă valahă, trecendă prin piața mică, și acoperă fețele....

Iot-colo se vede ună Valahă, care cu ochi infuriați și scărșindă din dinți priveșce la publiculă, ce-și află plăcerea și-și face hază din distrugere.

Unde o să ducă în ultimele consecințe o presă atată de demoralizată, care resvrătescă poporulă, îi dă bolovanii în mână și apoi și face hază asupra stricăciuniloră cauzate de acêștu poporă fără judecată, se dus de foi „patriotice”, care însă numai interesulă adevărată ală patriei nu-lă au în ochi, — noi nu putemă preveded.... Sigură însă, că din asemenea miserabile uneltiri nu mai întărită nu va eși cauza maghiarismului!

CRONICA POLITICA.

— 2 (14) Augustu.

„Budapesti Hirlap” dela 12 Augustu se ocupă la loc de frunte cu „Tripla alianță” în care dăce între altele: În onora împăratului Wilhelm II se facă manevrele de tòmă în Ungaria. Monarhiă aliați viot în capitala maghiară, ca să-și manifeste intima prietiniă în mijloculă naționalei maghiare și să primescă salutulă însufleșit ală Maghiariloră. Pentru momentulă acêștu unu aflată de potrivită a descoperi conferențele secrete, ce le-au avută deputaiți partidei independente asupra obiectului, că Ungaria să fiă scosă din tripla alianță, alăturându-o la alianța franco-rusă. Scopulă acêștoră publicații este clătinarea încrederei împăratului germană față de Maghiari și totădată a lansa în patria noastră ideia alianței rusești. „Budapesti Hirlap” dăce apoi, că acêșta convine foarte multă lui Șikună Hitrovo, căci totă ce este stricăciosă triplă alianță, place Rusiei. Decă Ungaria s'au alătură la alianța franco-rusă, greutatea ar fi pe partea Rusiei, ea ar câștiga. Atunci Cehii, Sêrbii, Români s'ar alătura numai decâtă la Unguri; echilibrulă europeană s'ar conturba și Franca și Rusia și-ar ajunge planurile mari, la cari se pregătesc. Nu Maghiarii însă nu putemă alege alianța rusească, ci ne slipimă strinsă de Germania și Italia, fiindcă tripla alianță însemnează pa-

er alianța rusescă războiu. Pentru pace am legat noi alianță cu Germania, pacea trebuia s'o folosim mai bine, er deca n'am folosit-o, cauza n'a fost Germania, ci Austria, mai ales insă partida liberală. „Noi și în viitor avem nevoie de pace lungă, căci ce putem aștepta dela un războiu? Hotarele patriei noastre nu vrem să le lărgim. Libertate și independență ne pot da proprii noștri regi, er dreptul trebuie să ne câștigăm noi înșine. Războiul, deca va fi norocos, ne poate da independență deplină, der elu poate conduce și la revoluție. Și deca războiul va fi nenorocos, noi ne putem pierde țera și constituția. Noue nu ne este iertat a ne risca existența liberă, și de-aceia nu putem chiama în ajutor pe Rusia. Numai deca Germania ni-ar apăsa și Austria ar voi să ne înghiță, am pute să ne întorcem spre Rusia, fiind că altu vecin nu avem. Cum stăm adă, nici chiar ideia depline independențe a patriei nu ne poate înșela, să ne aruncăm în brațele Rusiei. Am păți o rău făcendă astfel, am păți o ca Polonii, Turcii și Bulgarii. Și deca oștirile rusești ar restabili vechia Ungaria independentă, ar pute dura acesta multă? *Ce am face cu naționalitățile?* Nu, ceștiunea alianței rusești nu e deslegată. De aceea așteptăm cu oinște și respectu pe împăratul german, prietinelu nostru.”

„Magyar Hirlap”, în numărul său dela 12 Augustu publică, diu incidentul venirii împăratului german în Ungaria, unu articol de fond, în care vorbește despre importanța triplei alianțe pentru Ungaria. Noi, dice fôia ungerescă, avem lipsă de alianța Germaniei, der în același timp avem lipsă și de alianța Italiei. Prin această triplă alianță, chiar și în cele mai critice timpuri, s'a putut susține pacea, de care Ungaria are așa mare lipsă. Națiunea italiană formeză cheia păcii europene. Fôia ungerescă speră, că prin întervenirea acestei națiuni, adeca a Italianilor, se va pute aplana odată antagonismul dintre Francezi și Germani. Totu prin întervenirea Italiei speră „Magy. Hirl.” să se potă pune odată capetă și „acelei înstreinări și neîncrederi, ce a manifestat'o până acum elementul român și cel slavici de miedă-qi față cu imperiul austro-ungar”. În fine asigură fôia ungerescă, că *Maghiarii vor rămâne în tot-deuna credincioși triplei alianțe*, ală căreia cel mai puternic factor este împăratul Wilhelm și de care Maghiarii sunt legați prin interesele biue pricepute ale națiunei lor.

Lucra ne mai pomenit. Ați mai auzit vre-odată, ca între Unguri și Ruși să se facă alianță secretă. Povestea acesta, ridicolă în sine, o spriginesce „Pesti Naplo” dela 10 Augustu, pe nisce documente din cari reiese, că unu anumit politician ungeru, Rimler Gyula, a colindat pe la bărbai politici din Rusia cu cari, în numele partidei kossuthiste, a tratat asupra unei alianțe între Unguri și Muscoli. În „alianța” acesta ar fi să între și Francezii, ca cu toți împreună să combată tripla alianță. În grupul kossuthist al lui Eötvös desoperirea misiunii lui Rimler a fost lăstă în seriosu, der nu în modu aprobatoru, ci desaprobatu. Eötvös, contele Károlyi Gábor și Hentaller Lajos au declarat că nu iau nici o solidaritate cu Rimler. Ei însă recunosc, că au vorbit cu el despre unu *modus vivendi maghiaroslav*, au benchetuit împreună ș. a. De aici s'ar păre, că Rimler totuși a avut oare-care titlu de dreptu, de-a face unele compromisuri. Acum vine și Pázmándy Dénes pe planu cu o declarație în „Pesti Naplo” în care dice între altele, că elu, Károlyi Gábor, Hentaller Lajos și mai mult din partida kossuthistă sunt dușmanii triplei alianțe, că toți trei au girat polițe de câte-va sute de florini pentru Rimler, că au dat unu bancetă în onorea lui Pichon (Francez) în hotelul „Hungaria” unde contele Károlyi Gábor a toastat contra triplei alianțe și pentru amioția cu Francezii. E faptu mai departe, că cu câte-va zile mai târziu 40 de deputați s'au intrunit la altu bancetă unde s'au golit pa-

haré pentru Francezi și s'au mărturisit ca preconisatorii unei noue direcții politice esterne.

Despre inscripțiunea tabelor de pe strade din Praga aduă foile boheme amănunte. Scim, că reprezentanța orașului Praga a fost decisă, ca să se schimbe tablele dela colțurile stradelor, punendu-se în locul lor numai table cu inscripțiunea cehică. Pentru acestu scop s'a votat 2000 de florini. Votul acesta ală reprezentanței orașenesce dela 21 Decemvre 1892, fiindu comunicat guvernului bohemu din Praga, acesta a respuns printr'un ordinu guvernialu, cu data 7 Augustu 1893, cassandă decisiunea reprezentanței orașului Praga, în ce privește inscripțiunea de pe table, și ordonandă, ca acestea să fiă făcute în două limbi: în limba cehă și germană. Motivele, pe cari se bazează hotărîrea guvernatorului conte Thun sunt următoarele: Considerandă, că orașul Praga este capitala unei țeri locuite de două popore și că în acestu oraș Germanii formeză o minoritate nu neînsemnată, este corespunzătoru cerințelor vieții publice, ca stradele să pörte numiri publice în amândouă limbile țerii, în cea cehă și germană. Acestă pracsă s'a și urmat până acuma în Praga, până ce s'a schimbat prin decisiunea reprezentanței orașenesce, care involvă o violare a dreptului egal al celor două popore și a celor două limbi ale țerii. După art. 19 ală constituțiunei dela 21 Decemvre 1867 este recunoscutu dreptul egal ală tuturor limbilor usitate în țera, în șoolă, oficiu și viața publică. Pe temelul dreptului de supraveghiere a statului, acolo, unde printr'o hotărîre a unei comune se schimbă, în contra articolului 19 ală legii amintite, starea de până acuma, care corespunde dreptului egal, trebuie să se intervină pentru spărarea legii. — Ordinul acesta ală guvernatorului a causat mare amarăciune în sinul consiliului comunalu, care este compus aproape cu desăvirșire numai din Cehi, mai ales s'au mirat vorbitorii, cum de se provocă contele Thun la articolul 19 ală constituției, cându statul însuși respectă atătu de puțin acestu articol față cu poporul bohemu.

SCRIRILE ȘILEI.

— 2 (14) Augustu.

Monarchulu la Arad. Din Arad se scrie, că se fac mară pregătiri pentru primirea Majestății Sale monarchului, care din incidentul manevrelor de tōmnă va petrece în Boros-Sebiș. Monarchulu va trece prin Arad în 9 Septemvre și la gară va fi întâmpinat de-o deputație compusă din notabilitățile orașului. De față va fi și Prea Sfinția Sa Episcopulu Aradului Ioană Mețianu. Fiindcă monarchulu nu va intra în orașu, s'arbari nu se vor face decât la gară. În Boros-Sebiș încă se fac pregătiri mară pentru primirea Majestății Sale. Contele Wenckheim își va orua castelul în care va petrece înaltul oșpe. Contele a lăsat să se paveze tōte stradele opidului și-lu va lumina cu electricitate, ceea ce îl va costa mară cheltueli.

—x—

Contra limbei maghiare. „Magyar Hirlap” dela 13 Augustu scrie, că oșterii armatei comune au hotărât, ca pe viitor să nu mai sufere limba maghiară în conversațiunea privată. Primul pas în privința acesta s'a făcut în orașul maghiar de baștină Keoskemét, de unde i se raporteză numitei fui, că oșterii dela cavaleria staționată acolo au arangeat curse de cai făcendă invitări numai în limba germană.

—x—

„Nou „Kulturregylet” în comitatul Bihor. O seire îmbucurătoare sosese din Biharia, dice „Budapesti Hirlap”. În Oradea-mare, dice numita fôia, s'a pornit o mare mișcare cu scopu de a se înființa un nou „Kulturregylet”. Fôia ungerescă gratulează tōrte călduros „patrioților” din Bihor pentru această inițiativă „fericită”.

—x—

Noulu ministru de războiu. Diarulu „Politik” din Pragă aduce șicrea, că actualul ministru de honveți Br. Geza

Fejérvary va fi numit ministru comunu de războiu și în locul lui va fi numit mareșal-locotenentul Pokay.

—x—

Din Sibiu ni se scrie, că nr. 8 ală „Calicului”, în urma unor pedeci neprevăzute, va apăre de-odată cu nr. 9.

—x—

Răsvrătiri în închisorea de stat dela Seghedin. Lui „Budapesti Hirlap” i se comunică din Seghedin cu data de 11 Augustu n. c., că între prizonierii de stat de-acolo, cari astăzi sunt în număr de 15, domnesce mare nemulțumire. Din cauza acesta si luară hotărîrea de-a nu se mai supune ordinelor superiorilor. La 11 Augustu, după ora obișnuită pentru preambulare, fiind provocat diu partea îngrijitorilor nu mērgă fi-oare în odaia sa, ei refuză de a urma provocărei, și declară, că nu se vor supune ordinului. Nemulțumirea acesta a prizonierilor de stat este a se atribui restricțiunilor excepționale, introduse în timpul din urmă din partea directorului, care față cu prizonierii e peste măsură strictu. Până la finea lui Maiu a. c., prizonierilor le era ertat să petreacă tōtă ziua în curte la aeru liberu, puteau să se preambule și să facă ce vor vră; în odaia lor puteau primi visite, puteau să-și țină în închisore bere și vinu câte voiau, er în corăspondențe erau cu totul necontrolați, afară de cei condamnați pentru delictu politic. Din Maiu încependă însă tōte s'au schimbat. Astăzi chiar și corăspondențele celor osediți pentru duel trebuie să fiă vidimate din partea directorului, căci altfelu nu le potă espeda; vinu nu-și mai potă ține în închisore; la prânză și s'era nu li-se permite de a-și aduce mai multă ca o jumătate de litru de vinu; visitele le potă primi numai la anumită oră și numai într'o anumită odaia. Mai mult a amarit însă pe prizonieri dispozițiunea, după care nu li se permite a se preambula prin curte mai multă ca 2 ore la zi, er celalaltu timp trebuie să-lu petreacă în odaia. În acestea se mai adaugă încă multime de alte cauze privitoare la starea higienică a închisorei, care parte prin pozițiunea sa, parta diu pricina neglijenței superiorilor, lasă multe de dorit.

—x—

A căcutu cu podul în vale. Ioană Jiga, cărașu din Betleanu, trecea în ziua de St. Ilie cu carul cu patru cai peste podul de peste Valea Corbi între Viștea inferioară și Ucea inferioară în comitatul Făgăraș. În caru nu avea nici o povară. Abia, că eșiră caii dinainte, la drumu, când etă, că se rumpe podul și badea Ionu a căcut cu caru cu totu și cu caii diuapoi. — dintre care pe unul călăria băiatul lui —dintr'o înălțime de 10 metri, în vale. Caii dinainte au rămas deasupra, fiindcă li-s'au rupt ștreaururile. Lui Ionu Jiga și căiloru nu li-s'a întâmplat nimica, der băiatul a ajuns sub calu și și-a rupt cōstele. Oamenii dicu, că „*la bătut St. Iliu*”, că în acea zi nu e ertat a umbla în cărașia, seu a lucra alte lucruri.

La sēlbătēciile din Oradea.

„Arad és Vidéke” dela 11 Aug. (Nr. 183), după ce spune, că Episcopulu Pavelu încă „nu s'a rectificat” înaintea presei maghiare față cu acușele lui Pituk, dice între altele:

După ce asta n'a făcut'o, trebuie să presupunem, că nu pōte și nu cuteză a combate acușările lui Pituk. Deca însă lucrul stă astfel, și deca chiar și numai a deca parte din cele ce cuprinde broșura lui Pituk ar fi adevărate: atunci Escelența Voștră, d-le Episcopu: nu e destul, că bunii patrioți maghiari din Oradea-mare și-au spart ferestrele rezidenței, ci meriți — ca trădătoru de patriă miserabilu — să fi spanzurat pe celu dintăiu arbore dela marginea drumului. Ear guvernul acela, care are cunoștință si dedemă despre astfel de uneltiri mișcesce contra statului ale unui Episcopu, și totuși îl mai sufere în poziția sa, astfel de guvern este totu așa de mișel și nepatriotic, ca ori care *Daco-romănu*, și

locul lui este pe banca acușătoru, er nu la cărma țerii.

Unu astfel de șerpe (Episcopulu Pavelu) pe care patria maghiară îl hrănesce din unsorea sa cea mai bună și care pōse, ca pradă, cele mai frumoșe și cele mai de valore domenii — unu astfel de șerpe mișel și greșu trebuie sdrobitu fără milă, numescă-se elu Pavelu, fiă elu chiar și Escelența, seu domnu și mai mare. Trădătorii de patriă, spionii contra coronei maghiare, trebuie s'arpiți, societății cinștite și patriotice nu-i este permis a-i suferi în sinul ei.

„Szabadság” dela 10 Augustu descriind vandalismulu dice între altele:

În clipa acesta intră Oradea era par'că numai unu gătleju. Cei ce n'au putut să iese, admirau scenele, cu copiii în brațe, din ferestri. Orașul întregu era în picioare. Demonstrația acesta n'au arangeat'o agitatorii, ci poporul s'a adunat proprio motu într'o oetă imponentă, ca indignarea națională să explodeze.

Prea Sfinția Episcopulu Pavelu a trimis diareloru „Nagyvárd” și „Szabadság” următoarea telegramă:

Stăna de Vale, 12 Augustu 1893. N'am dat ansă la demonstrațiunile arangeate contra mea, cari au causat pagube și altor nevinovați. Cu tōte aceste cele întâmplate n'au schimbat bunel mele porniri față cu orașul. Răspund pentru mine înaintea autorităților superioare, der în polemii diaristice nu mă dimit. Acua ignobilă a tradărei de patriă, însă vină ea de ori unde, o resping și pe acestu cale în tonul cel mai indignat ală conștiinței mele vătimate.

—x—

În foile ungeresc de adă cetim, că nenorocitul Pituk a insinuat procesu contra domnilor Ciceronescu, secretaru episcopescu, și Silvia Rezei deputat. Procesulu acesta se face pentru calumnia și vătămăre de onore.

—x—

Din Arad se telegrafiază totu foiloru ungeresc, că parochianii (???) gr. cat. din comuna Macău, au adresat o scrisore lui Pituk, în care își exprimă indignațiunea lor față de procederea Episcopului Pavelu. Se mai dice, că parochianii din Macău au de gând să demonstreze contra episcopului și să cēră, ca pe viitor limba liturgică să fiă cea maghiară.

Credem, că acesta nu este de cătu o scornitură a foiloru ungeresc, căci se pōte ore, ca nesce parochianii români gr. cat să-și fi uitat într'atata de legea și limba lor, încatu să ia solidaritate c'unu smintit ca Pituk și să cēră schimbarea limbei liturgice? Așteptăm lămuriri dela oficiul parochialu gr. cat. din Macău.

Demonstrațiuni proiectate.

Arad, 11 Augustu n. 1893.

Domnule Redactori! În orașul nostru se vorbește, că Ungurii aradani voescu să demonstreze și ei, în chipul celoru dela Oradea-mare, în potriua Românilor. Astfelu puteți să vă așteptați la noue sciri despre sēlbătēciile Ungurilor din Arad. De asta-dată se proiecteză nisce demonstrații monstre, cari au să intrēcă pe cele dela Oradea-mare. Foile ungeresc agitēză în totu chipul masele locuitorilor; „Arad és Vidéke” cere chiar spēndurarea episcopului Pavelu.

E de temut, că la Arad proiectatele turburări vor lua dimensiuni mară, trecendă prin fazele unei adevărate revoluții locale, căci Ungurii au turbat. Românii așteptă cu sange rece, — fiă ce va fi!

Proiectatele demonstrațiuni se dice, că se vor face mâne sēra (Sâmbată în 12 Augustu) și se vor continua Duminecă, deca cumva nu voră interveni autoritățile poliției noastre slăbanoge.

Observă, că soldații sunt duși la manevre și astfelu ajutoru militaru nu e de așteptat. Ungurii vor putea să-și verse veninul în craga voia.

Corresp.

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.
Redactoru responsabil: Gregoriu Maior.

Cursul la bursa din Viena.

Table with exchange rates for various commodities like gold, silver, and currencies from Vienna, including items like 'Renta ung. de aur' and 'Losuri din 1860'.

Advertisement for 'ALBINA' credit institution, featuring text about deposits, interest rates, and services, with a logo and decorative border.

Advertisement for 'The Mutual' life insurance company, highlighting its capital of 907 million francs and its history since 1843.

Mersul trenurilor pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabilă din 1 Mai 1893.

Large railway schedule table with multiple columns for routes (e.g., Budapest-Predeal, Braşov-Timişoara) and train times.

Nota: Numerii încadrați cu linii grise înseamnă orele de noapte.